

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу Кріт Наталії Василівни «Формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (географія)

1. Актуальність обраної теми

В освітньому просторі України вельми актуальною є проблематика, спрямована на систематизацію та модернізацію змісту й структури шкільної географічної освіти з урахуванням закономірностей та особливостей перебігу навчання географії у сучасній школі. Концептуальні підвалини прогресивних зрушень у цьому напрямку засновані на підвищенні ефективності навчально-пізнавальної діяльності учнів у процесі їхньої самостійної роботи, організація якої здійснюється на основі застосування сучасних засобів навчання.

Особливе місце серед засобів навчання географії посідають підручники, адже саме через них реалізуються мета й завдання навчальної програми та знаходиться відображення її зміст. Водночас сучасні підручники з шкільних курсів географії виступають не тільки як джерело інформації, але й як чинник розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів, оскільки вони є засобом організації їхньої самостійної роботи. Окрім зазначеного, провідною ознакою сучасних підручників географії є їхня орієнтація на формування предметної географічної компетентності учнів, здатності до самоконтролю й спроможності застосовувати навчальні досягнення задля вирішення життєвих задач і проблем.

Проте, наразі існує протиріччя між вимогами суспільства щодо розвитку й виховання конкурентоспроможної особистості, яка здатна самостійно приймати рішення, узагальнювати здобуті знання й самоорганізовуватися та відсутністю методики формування вмінь самостійної роботи учнів із підручниками.

З огляду на таке, удосконалення теоретичних засад і розробка прикладних рішень щодо формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії наразі є актуальною науково-прикладною проблемою.

Крім вищевикладеного, наслідком розроблення методики формування вмінь самостійної роботи з підручником буде формування у школярів такої ключової компетентності як вміння вчитися, що передбачено Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти в Україні, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.

2. Теоретична та практична значущість, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рішень дисертації, їхня достовірність та новизна

Теоретична значущість дисертації полягає у тому, що авторкою розвинуто низку положень стосовно організації самостійної роботи учнів 6-8 класів із підручником у процесі навчання фізичної географії з метою оптимізованого формування вмінь такої роботи та їхнього всебічного розвитку. Ефективність формування зазначених вмінь забезпечено вирішеними здобувачкою завданнями, насамперед:

- обґрунтуванням педагогічних умов ефективного формування в учнів основної школи вмінь самостійної роботи з підручником фізичної географії;
- теоретичним обґрунтуванням й розробкою методики формування в учнів 6-8 класів умінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії;
- експериментальною перевіркою ефективності розробленої методики.

Н. В. Кріт правомірно визначено задачі наукового дослідження та його головну мету й цілеспрямовано реалізовано власноруч розроблені основні підходи до формування в учнів 6-8 класів основної школи вмінь самостійної роботи з підручником фізичної географії.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних рішень дисертації та їхня достовірність забезпечені насамперед:

- творчим узагальненням достатньої кількості першоджерел за тематикою дисертації, поміж них найактуальніших розробок;
- методологічною й методичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження й достатньо тривалим його характером;
- коректно проведеною експериментальною перевіркою ефективності методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів;
- репрезентативністю та статистичною достовірністю експериментальних даних.

Основні теоретичні й практичні результати проведеного дослідження, а також його концептуальні положення й загальні висновки, було достатньою мірою оприлюднено на міжнародних і загальнодержавних науково-практичних конференціях і семінарах та висвітлено у фахових й інших виданнях.

Наукова новизна дисертації Н. В. Кріт полягає у винесених нею на захист основних наукових положеннях і розробках щодо методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів. Головними з цих положень і розробок є:

- уточнення методичних особливостей формування вмінь самостійної роботи учнів 6-8 класів завдяки впровадженню запропонованої методичної моделі та понятійно-категорійного апарату досліджуваної проблеми;
- удосконалення методичних підходів до формування вмінь самостійної роботи з підручником учнів основної школи;
- теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів;

▪ здійснене вперше розроблення моделі формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів.

Практичну значущість дисертації зумовлюють, передусім, розроблення та впровадження у вітчизняну шкільну практику методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів із врахуванням вимог чинної навчальної програми та навчально-методичних матеріалів, що забезпечують ефективність застосування вказаної методики.

Ці здобутки дисертації можуть бути використані вчителями загальноосвітніх навчальних закладів України та викладачами й студентами вищих навчальних закладів педагогічного профілю.

3. Аналіз основного змісту дисертації та інших вимог

Перший розділ роботи присвячено, передусім, аналізу системи понять і термінів з теми дисертаційного дослідження, зокрема, конкретизовано зміст понять «самостійна робота», «самоосвіта», «вміння самостійної роботи». На основі узагальнення сучасних наукових досліджень виділено та схарактеризовано вміння самостійної роботи з підручником, проаналізовано потенціал сучасного шкільного підручника фізичної географії як засобу формування вмінь самостійної роботи учнів 6-8 класів.

У другому розділі дисертації обґрунтовано створення моделі формування вмінь самостійної роботи учнів з підручником у процесі навчання фізичної географії та окреслено особливості її структурних компонентів. У цьому розділі висвітлено педагогічні умови, що лягли в основу методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів. Крім того, наводиться перелік різновидів самостійної роботи з підручником, що відповідають різним етапам уроку географії; характеризуються особливості застосування електронних підручників з фізичної географії; приділяється увага особливостям використання завдань і запитань підручників та елементів навчальних технологій, зокрема технології розвитку критичного мислення.

У третьому розділі викладено хід і результати проведення відповідного педагогічного експерименту. При цьому було дотримано вимог щодо застосування статистичних методів опрацювання результатів педагогічного дослідження. На підставі аналізу результатів експерименту здобувачем доведено ефективність застосування методики формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів.

У цілому дисертація є завершеною науковою працею та складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Дисертацію викладено на 240 сторінках друкованого тексту, з яких 206 сторінок основного тексту, 19 рисунків, 23 таблиці, 3 додатки на 14 сторінках, а список використаних джерел налічує 208 найменувань обсягом 18 сторінок, що загалом задовольняє чинні вимоги.

Текстова частина дисертації має достатні й коректно зроблені посилання на літературні джерела. Дисертація та автореферат написано українською

мовою, належним чином оформлено й проілюстровано необхідними табличними та графічними матеріалами.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях цілком достатня із врахуванням встановлених вимог, позаяк здобувачем за темою дисертації опубліковано 15 наукових праць (14 одноосібних), поміж них 6 статей у наукових фахових виданнях, що входять до переліку затвердженого Міністерством освіти і науки України, 1 – у закордонному науковому виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах. Результати роботи пройшли апробацію при оприлюдненні на науково-практичних конференціях та у інших виданнях.

4. Дискусійні положення та зауваження

Дисертаційна робота містить декілька дискусійних положень і викликає певні зауваження та побажання:

1) у назві першого розділу дисертаційного дослідження «Теоретико-дидактичні засади формування вмінь самостійної роботи учнів з підручником» авторка припустилася термінологічної тавтології, оскільки дидактика є розділом педагогіки, що розробляє саме теорію освіти й навчання;

2) відповідно до формулювання теми й мети дослідження доцільно б було коректніше визначити його предмет, що виключило б термінологічну плутанину у тексті дисертації. Зокрема, при формулюванні мети й третього завдання дисертаційного дослідження (ст. 6), назви підрозділу 2.2 (ст. 2, 107) та у тексті (зокрема ст. 103) мова йде про методику формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів, а при визначенні методів дослідження (ст. 8) та на початку підрозділу 2.1 (ст. 80) використано термін «методична система»;

3) дисертаційне дослідження мало б більшу наукову значущість за умови обґрунтування та конкретизації авторського бачення вмінь самостійної роботи як предметної компетенції і/або компетентності учнів 6-8 класів (підрозділ 1.2, ст. 34);

4) дискусійною є назва розробленої авторкою «Моделі формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів» (ст. 85), оскільки її зміст і структура спрямовані на висвітлення методики формування відповідних вмінь, а не на перебіг процесу їхнього формування;

5) на нашу думку визначення, яке дає дослідниця щодо методичних умов формування вмінь самостійної роботи з підручником фізичної географії (ст. 98-99), а саме: «сукупність обставин, можливостей та вимог освітнього процесу, що є результатом відбору та впровадження методів навчання» не відповідає переліку таких умов, які є за своєю суттю методичними прийомами;

6) дисертаційне дослідження мало б більшу практичну значущість за умови обґрунтування видів, форм та способів контролю рівнів сформованості вмінь самостійної роботи з підручником із фізичної географії учнів 6-8 класів.

У цілому наведені дискусійні положення, що містяться у дисертації, свідчать про перспективність подальшого розвитку формування вмінь самостійної роботи учнів із підручником у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів і разом із висловленими зауваженнями не зменшують наукової і практичної цінності отриманих здобувачем результатів.

5. Загальний висновок про відповідність встановленим вимогам

У цілому дисертація Н. В. Кріт є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані теоретичні й експериментальні результати, що у сукупності свідчать про вирішення автором конкретної наукової задачі формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів.

Вищезазначені у відгуку актуальність проблематики, теоретична й практична значущість, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рішень, їхня достовірність, новизна і науковий рівень дисертаційної роботи Кріт Наталії Василівни «Формування вмінь самостійної роботи з підручником у процесі навчання фізичної географії учнів 6-8 класів», відповідають чинним вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24.07. 2013 № 567 (зі змінами), а дисертація може бути основою для присудження її авторці наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (географія).

Офіційний опонент,
доцент кафедри географії та краєзнавства
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
кандидат педагогічних наук, доцент

Л. П. Вішнікіна

Підпис	<i>Вішнікіної Л.П.</i>
Засвідчую	
Пров.фахівець	<i>С.О.Бондаренко</i>
відділу кадрів	